

Sygn. akt IA Ca 1114/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 maja 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA Robert Obrębski

Sędziowie: SA Beata Byszewska (spr.)

SA Marta Szerel

Protokolant: Weronika Trojańska

po rozpoznaniu w dniu 19 maja 2016 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa T. L.

przeciwko Skarbowi Państwa - Prezesowi Sądu Rejonowego dla Warszawy - Śródmieścia w W.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 30 grudnia 2014 r., sygn. akt I C 382/14

1. oddala apelację;

2. zasądza od T. L. na rzecz Skarbu Państwa – Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Beata Byszewska Robert Obrębski Marta Szerel

Sygn. akt I ACa 1114/15

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 02 kwietnia 2014 roku skierowanym przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Prezesa Sądu Rejonowego dla Warszawy – Śródmieścia powód – T. L. domagał się zasądzenia kwoty 500 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 31 sierpnia 2005 r. do dnia zapłaty tytułem zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych w związku z przewlekłością postępowania sądowego w sprawie o sygn. akt V K 1201/05 toczącej się przed Sądem Rejonowym dla Warszawy – Śródmieścia V Wydziałem Karnym. Powód powołał się na przepisy art. 417 § 1 k.c., art 448 k.c. oraz art. 16 ustawy z dnia 17 czerwca o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki.

Pozwany Skarb Państwa reprezentowany przez Prezesa Sądu Rejonowego dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie w odpowiedzi na pozew z dnia 8 lipca 2014 roku wniósł o oddalenie powództwa w całości jako roszczenia przedawnionego z uwagi na upływ trzyletniego terminu od daty wydania wyroku przez Sąd Najwyższy, określonego w art. 442¹ k.c. Niezależnie od zarzutu przedawnienia pozwany podniósł, iż nie zachodzi odpowiedzialność Skarbu Państwa, a powód w żaden sposób nie wykazał szkody, jej wysokości, ani związku przyczynowego pomiędzy zdarzeniami sprawczymi a rzekomą szkodą w postaci krzywdy. Pozwany wniósł również o zasądzenie od powoda kosztów procesu według norm przepisanych.

Na rozprawie w dniu 17 października 2014 r. powód rozszerzył powództwo o roszczenie odszkodowawcze za warunki bytowe w Areszcie Śledczym W. – S. w okresie od 17 grudnia 2008 r. do grudnia 2009 r., oraz sprecyzował powództwo o naruszenie dóbr osobistych, podnosząc, iż dochodzonej kwoty dochodzi tytułem zadośćuczynienia. Sąd Okręgowy w Warszawie ustalił, że w związku z rozszerzeniem powództwa dodatkowym reprezentantem Skarbu Państwa jest w niniejszym procesie Dyrektor Aresztu Śledczego W. S..

Pozwany Skarb Państwa wniósł o oddalenie powództwa w całości zarówno roszczenia odszkodowawczego za warunki bytowe w Areszcie Śledczym W. – S. jak i roszczenia o zadośćuczynienie za przewlekłość postępowania.

Postanowieniem z dnia 30 grudnia 2014 r. Sąd Okręgowy w Warszawie odrzucił pozew w zakresie żądania powoda skierowanego przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Dyrektora Aresztu Śledczego W. S. za okres od 17 grudnia 2008 roku do grudnia 2009 r.

Wyrokiem z dnia 30 grudnia 2014 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo i nie obciążył powoda obowiązkiem zwrotu kosztów procesu.

Powyższy wyrok zapadł po dokonaniu przez Sąd Okręgowy następujących ustaleń faktycznych i rozważań prawnych:

Wyrokiem Sądu Rejonowego dla Warszawy Śródmieścia V Wydział Karny z dnia 6 czerwca 2008 r. sygn. akt V K 1201/05 T. L. został uznany za winnego popełnienia czynu z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. i za czyn ten została mu wymierzona kara jednego roku pozbawienia wolności. Sąd Okręgowy w Warszawie X Wydział Karny Odwoławczy wyrokiem z dnia 15 grudnia 2008 r. X Ka 738/08 na skutek apelacji od wyroku Sądu Rejonowego dla Warszawy Śródmieścia utrzymał zaskarżony wyrok w mocy.

W następstwie kasacji od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 15 grudnia 2008 r. sygn. akt X Ka 738/08 Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 13 stycznia 2010 r. uchylił zaskarżony wyrok oraz utrzymywany nim w mocy wyrok Sądu Rejonowego dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie uniewinniając T. L. od popełnienia przypisanego mu czynu. T. L. odbywał karę pozbawienia wolności od dnia 16 lutego 2009 r. do dnia 13 stycznia 2010 r.

Postanowieniem z dnia 17 kwietnia 2008 r. Sąd Okręgowy w Warszawie X Wydział karny sygn. akt X S 14/08 stwierdził przewlekłość postępowania prowadzonego przed Sądem Rejonowym dla Warszawy – Śródmieścia w V Wydziale Karnym sygn. akt V K 1201/05 w okresie od 31 sierpnia 2005 r. do dnia 5 kwietnia 2007 r.

Równolegle Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy Wydział IV Karny wyrokiem z dnia 8 stycznia 2008 r. w sprawie o sygn. akt IV K 219/06 zmienionym wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie IX Wydział Karny Odwoławczy z dnia 17 grudnia 2008 r. sygn. akt IX Ka 708/08 orzekł wobec T. L. karę łączną 9 lat pozbawienia wolności.

Sąd Okręgowy Warszawa Praga zarządzeniem o sygn. akt VIII Pen. 76/10 dokonał ponownego obliczenia okresów wykonania kar w sprawach V K 1201/05 i IV K 219/06 ustalając, iż pierwszą wykonywaną karą jest kara dziewięciu lat pozbawienia wolności, ustając jej początek na dzień 25 stycznia 2006 r. zaś koniec na dzień 14 stycznia 2015 r.

W ocenie Sądu Okręgowego powództwo było niezasadne.

Sąd Okręgowy wskazał, że powód w niniejszej sprawie domagał się zadośćuczynienia z powodu naruszenia jego dóbr osobistych w postaci zdrowia, wolności i godności poprzez przewlekłe prowadzone postępowanie karno-sądowe.

Dalej Sąd Okręgowy podniósł, że dobra osobiste człowieka pozostają pod ochroną Konstytucji RP, w której zawarte są przepisy dotyczące bezpośrednio dóbr osobistych. Wśród przepisów o wolnościach, prawach i obowiązkach człowieka, ustawodawca w art. 30 stanowi, że przyrodzona i niezbywalna godność człowieka jest nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych. Nadto zgodnie z treścią art. 23 k.c. dobra osobiste człowieka, jak w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska, pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach.

W myśl art. 24 k.c. ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia może on także żądać, ażeby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności ażeby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Na zasadach przewidzianych w kodeksie może on również żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny. Stosownie do treści § 2 przywołanego przepisu, jeżeli wskutek naruszenia dobra osobistego została wyrządzona szkoda majątkowa, poszkodowany może żądać jej naprawienia na zasadach ogólnych.

Przesłanką odpowiedzialności za naruszenie cudzego dobra osobistego jest bezprawność działania, przez którą rozumie się działanie (zaniechanie) sprzeczne z porządkiem prawnym i zasadami współżycia społecznego. Przepis art. 24 k.c. przewiduje domniemanie bezprawności działania naruszającego dobra osobiste, co powoduje, że na nim spoczywa ciężar wykazania, iż jego działanie było zgodne z prawem.

W myśl art. 448 k.c. w razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia. Przepis art. 445 § 3 k.c. stosuje się.

Zgodnie z art. 16 ustawy o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki strona, która nie wniosła skargi na przewlekłość postępowania zgodnie z art. 5 ust. 1, może dochodzić - na podstawie art. 417 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93, z późn. zm) - naprawienia szkody wynikłej z przewlekłości, po prawomocnym zakończeniu postępowania co do istoty sprawy.

Odnosząc się do podniesionego przez pozwanego zarzutu przedawnienia roszczenia Sąd Okręgowy wskazał, że skuteczne podniesienie zarzutu przedawnienia stanowi, wobec treści artykułu 117 § 2 k.c., podstawę do oddalenia powództwa, co czyni zbędnym ustalenie istnienia w sprawie przesłanek odpowiedzialności pozwanego za wyrządzoną powodowi szkodę. Dalej Sąd Okręgowy podniósł, że bezspornie roszczenie powoda, polegające na żądaniu zapłaty zadośćuczynienia, ma charakter majątkowy a zatem podlega ono przepisom określającym skutki upływu czasu dla roszczeń tego rodzaju (przytoczony wyżej art. 117 i nast. k.c.). Szczególne uregulowanie w odniesieniu do roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym przewidziane zostało w art. 442¹ § 1 k.c., zgodnie z którym roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym ulega przedawnieniu z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia. Jednakże termin ten nie może być dłuższy niż dziesięć lat od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę. Powołany przepis znajduje zastosowanie do roszczeń zgłoszonych w niniejszej sprawie, a obejmujących postępowanie toczące się w ciągu dziewięciu lat, zakończone ostatecznie wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2010 r., stosownie do art. 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007 roku o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz. U. nr 80, poz. 5380), zgodnie z którym do roszczeń, o których mowa w art. 1, powstałych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, a według przepisów dotychczasowych w tym dniu jeszcze nieprzedawnionych, stosuje się przepisy art. 442¹ Kodeksu cywilnego.

Podkreślenia wymaga, że przez roszczenia o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym w rozumieniu powołanego uregulowania rozumieć należy wszelkie roszczenia mające charakter majątkowy, przy czym do kategorii roszczeń majątkowych należy zaliczyć także roszczenia o zapłatę zadośćuczynienia (tak A. Rzetecka-Gil, Kodeks cywilny, Komentarz, Zobowiązania -część ogólna, Lex el., 2011).

W świetle przywołanego art. 442¹ § 1 k.c. niewątpliwym jest, że chwilą określającą początek trzyletniego biegu przedawnienia jest moment „dowiedzenia się o szkodzie” i „osobie obowiązanej do jej naprawienia”, a zatem moment, gdy poszkodowany zdaje sobie sprawę z ujemnych następstw zdarzenia wskazujących na fakt powstania szkody i ma świadomość doznanej szkody (wyrok SN z dnia 18 września 2002 r., III CKN 597/2000, niepubl.; wyrok SA w Poznaniu z dnia 21 marca 2006 r., I ACa 1116/05, LEX nr 19451810; wyrok SA w Krakowie z dnia 5 maja 2010 r., III APa 4/10, OSA 2011, z. 3, poz. 91).

W ocenie Sądu Okręgowego, skoro powód upatrywał źródła doznanej krzywdy w delikcie pozwanego Skarbu Państwa, polegającym na przewlekłe prowadzonym postępowaniu w sprawie o sygn. akt V K 1201/05 toczącej się przed Sądem Rejonowym dla Warszawy – Śródmieścia V Wydziałem Karnym, to stwierdzić należy, że powód musiał dysponować wiedzą w zakresie dwóch wskazanych elementów istotnych dla wyznaczenia początku biegu terminu przedawnienia najpóźniej z chwilą jego uniewinnienia przez Sąd Najwyższy, co nastąpiło na mocy wyroku z dnia 13 stycznia 2010 roku. Mając zatem na uwadze, że pozew w sprawie niniejszej został wniesiony w dniu 02 kwietnia 2014 roku, to nie może budzić wątpliwości, że roszczenie powoda wywodzone ze zdarzeń zaistniałych do 13 stycznia 2010 roku było przedawnione w chwili jego wniesienia.

Sąd Okręgowy oceniając z urzędu, czy podniesienie zarzutu przedawnienia przez pozwanego Skarb Państwa w warunkach niniejszej sprawy nie narusza zasad współzycia społecznego, ewentualnie, czy nie stanowi nadużycia prawa (art. 5 k.c.), uznał, że podniesienie przez pozwanego zarzutu przedawnienia nie nosi znamion naruszenia zasad współzycia społecznego i nie stanowi nadużycia prawa, a to wobec faktu, że powód wiedział o naruszeniu jego dóbr osobistych przez pozwanego co najmniej od 13 stycznia 2010 roku, a także miał możliwość (z której zresztą skorzystał) wytoczenia przeciwko Skarbowi Państwa powództwa o zapłatę zadośćuczynienia za niegodne warunki odbywania kary pozbawienia wolności w tej sprawie i nie powoływał się w toku procesu na jakiegokolwiek zachowania pozwanego uniemożliwiającego mu wcześniejsze wystąpienie na drogę sądową.

Dalej Sąd Okręgowy podniósł, że uwzględnienie zarzutu przedawnienia roszczeń strony powodowej miało ten skutek, iż zbędnym było badanie istnienia merytorycznych przesłanek odpowiedzialności cywilnej pozwanego oraz odnoszenie się do zarzutów wykraczających poza przedstawione wyżej kwestie.

O kosztach procesu Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 102 k.p.c. uwzględniając trudną sytuację materialną powoda oraz charakter zgłoszonego żądania.

Apelację od powyższego wyroku złożył powód zaskarżając wyrok Sądu Okręgowego w części oddalającej powództwo, wnosząc o zmianę wyroku i uwzględnienie powództwa w całości.

Powód zarzucił zaskarżonemu wyrokowi naruszenie przepisów postępowania art. 217 § 1 i 2 k.p.c. poprzez pominięcie dowodu, jaki złożył powód, tj. art. 77 ust. 1 i 2 Konstytucji RP oraz naruszenie art. 5 k.c. poprzez uwzględnienie zarzutu przedawnienia podniesionego przez pozwanego, gdy w ocenie powoda jego podniesienie było sprzeczne z zasadami współzycia społecznego.

Pozwany wniósł o oddalenie apelacji oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja była nieuzasadniona i podlegała oddaleniu.

Wadliwy by zarzut naruszenia art. 217 § 1 i 2 k.p.c., abstrahując od jego sformułowania, bowiem przepis ten dotyczy przytaczania przez stronę okoliczności faktycznych i wniosków dowodowych oraz stanowi o tym, że dowody spóźnione sąd pomija. Jak z tego wynika chodzi o okoliczności faktyczne i dowody, zaś dowodem w sprawie nie jest przytaczany przez stronę przepis prawa materialnego. W tym przypadku art. 77 Konstytucji, zgodnie z ust. 1 tego przepisu za niezgodne z prawem działania władzy publicznej przysługuje prawo do wynagrodzenia powstałej szkody. Sąd rozpoznający sprawę bierze pod uwagę z urzędu prawo materialne, w tym także przepisy Konstytucji, których nie ma obowiązku przywoływać w motywach zaskarżonego wyroku. W tym miejscu podnieść trzeba, że art. 77 Konstytucji, wbrew stanowisku powoda nie stanowi samodzielnej podstawy roszczenia o odszkodowanie. Art. 77 Konstytucji może być rozumiany tylko jako wzorzec dla oceny czy przepis ustaw zwykłych, w szczególności kodeksu cywilnego, pozostają w zgodzie z Konstytucją. Bez odwoływania się do uregulowanych w ustawach zwykłych przesłanek warunkujących powstanie odpowiedzialności odszkodowawczej, takich jak sprecyzowanie zdarzenia wywołującego szkodę, osoby odpowiedzialnej za wyrządzenie szkody, pojęcia szkody, związku przyczynowego między zdarzeniem i szkodą, terminu przedawnienia roszczeń z czynów niedozwolonych, nie można bowiem orzekać o odpowiedzialności odszkodowawczej za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działania organu władzy publicznej (np. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 20 stycznia 2004 r., SK 26/03, OTK-A, Zb. Urz. 2004, nr 1 poz. 3, wyroki Sądu Najwyższego z 30 maja 2003 r., III CZP 34/03, Prokuratura i Prawo, 2004/2/30, z 29 czerwca 2007 r., I CSK 124/07 M. Prawn. 2007/15/820, Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 17 lipca 2013 r., I ACa 91/13, Lex nr 1356579, Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 26 kwietnia 2013 r., I ACa 1367/12, Lex nr 1316304). Zgłoszone przez powoda roszczenie o odszkodowanie z tytułu naruszenia dóbr osobistych, niewątpliwie jako na normie ogólnej opiera się o art. 77 ust. 1 Konstytucji, ale znajduje swoje uszczegółowienie w ustawie, w tym przypadku w Kodeksie cywilnym. Sąd Okręgowy wskazał na właściwe przepisy prawa materialnego dotyczące ochrony dóbr osobistych, a także dokonał odpowiedniej ich wykładni. Uznał jednak, że roszczenie powoda nie zasługiwało na uwzględnienie z uwagi na upływ terminu przedawnienia. Rozważając skonkretyzowane roszczenie w poszczególnych sprawach, sąd ma obowiązek wzięcia pod uwagę twierdzenia i zarzuty obu stron, w tym także upływ tego terminu, co miało miejsce w okolicznościach niniejszej sprawy, jako że pozwany podniósł zarzut przedawnienia roszczenia.

Podnosząc zarzut przedawnienia roszczenia pozwany „czyni użytek ze swego prawa” w rozumieniu art. 5 k.c. Ocena tego zachowania przez pryzmat art. 5 k.c. jest więc dopuszczalna, co potwierdza bogate orzecznictwo Sądu Najwyższego, który postrzega stosowanie art. 5 k.c. w odniesieniu do przedawnienia jako rozwiązanie kolizji dóbr: pewności stosunków prawnych i prawa pokrzywdzonego do ochrony (por. wyroki SN z dnia 8 listopada 2002 r., III CKN 1115/00, LEX nr 75288, oraz z dnia 20 października 2011 r., IV CSK 16/11, LEX nr 1111006; w stosunkach prawa pracy – wyrok SN z dnia 4 października 2004 r., I PK 48/11, LEX nr 1125243). Podkreślając wyjątkowy charakter powoływania się na art. 5 k.c., nakazując dużą ostrożność i uwzględnianie okoliczności sprawy (charakter dochodzonego roszczenia, przyczyny opóźnienia i jego „nienadmierność”).

W tej sprawie Sąd Okręgowy z urzędu, zatem bez wniosku powoda, dokonał oceny, czy podniesiony zarzut przedawnienia, nie stanowi o nadużyciu prawa podmiotowego przez pozwanego bądź nie narusza zasad współzycia społecznego. W wyniku tej oceny uznał, że podniesienie tego zarzutu w niniejszej sprawie nie stanowiło nadużycia prawa ani naruszenia zasad współzycia społecznego.

Sąd Apelacyjny podziela argumentację Sądu pierwszej instancji w zakresie oceny podniesionego przez pozwanego zarzutu przedawnienia. W odniesieniu do zarzutu apelacji powoda podnieść należy nadto, że stosując art. 5 k.c. trzeba mieć na względzie szczególny charakter tego przepisu, wynikający z zawartej w nim klauzuli generalnej. Przy ocenie, czy zarzut przedawnienia stanowi nadużycie prawa bądź jest sprzeczny z zasadami współzycia społecznego, rozstrzygające znaczenie mają okoliczności konkretnego przypadku, w szczególności charakter uszczerbku, jakiego doznał poszkodowany, przyczynę opóźnienia oraz czas jego trwania. Trafnie Sąd Okręgowy ocenił, że w tej sprawie brak jest podstaw do przyjęcia, że zachodzą okoliczności pozwalające na uznanie podniesienia zarzutu przedawnienia za nadużycie prawa lub za sprzeczne z zasadami współzycia społecznego. Nie może zejść z pola widzenia, że powód nie dochodził odszkodowania np. za rozstrój zdrowia czy uszkodzenie ciała, nie wskazywał w podstawie faktycznej roszczenia, aby doznał szczególnej krzywdy psychicznej i cierpień w związku z przewlekłe prowadzonym

postępowaniem. Nadto z okoliczności sprawy nie wynika, aby powód był osobą nieporadną, która nie potrafi zadbać o swoje sprawy, przez co mógłby być traktowany w sposób szczególny, wręcz przeciwnie, powód prawidłowo formułuje twierdzenia i roszczenia, dochodził zresztą już wcześniej roszczeń, zaś opóźnienie w dochodzeniu roszczenia w tej sprawie nie było nieznaczne.

Z tych wszystkich przyczyn apelacja powoda nie zasługiwała na uwzględnienie, została oddalona na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c.

Marta Szerel Robert Obrębski Beata Byszewska